

training in the system of postgraduate pedagogical education: educational requests and needs]. *Nova pedahohichna dumka*. Rivne: ROIPPO. №2. S. 29–34. [in Ukrainian].

Lukina, T. O. (2022). Osvitni potreby kerivnyka zakladu zahalnoi serednoi osvity yak indyktor rozvytku profesiinoi kompetentnosti [Educational needs of the head of a general secondary education institution as an indicator of the development of professional competence]. *Visnyk pislidyplomnoi osvity. Seriya «Pedahohichni nauky»*. Vypusk 20 (49). S.106–124. [in Ukrainian].

Oliinyk, V. V., Kyrychenko, M. O., Otych, O. M., Sorochan, T. M., Bondarchuk, O. I., Didenko, N. H., Serheieva, L. M., Klokar, N. I., Sydorenko, V. V., Skrypnyk, M. I. (2017). Problemy i perspektyvy rozvytku pislidyplomnoi pedahohichnoi osvity v umovakh rozbudovy novoi ukrainiskoi shkoly [Problems and prospects of the development of postgraduate pedagogical education in the conditions of the development of a New Ukrainian School]. *Naukove*

zabezpechennia rozvytku osvity v Ukraini: aktualni problemy teorii i praktyky (do 25-richchia NAPN Ukrainy). S.382–391. [in Ukrainian].

Osvita Ukrainy v umovakh voiennoho stanu [Scientific support for the development of education in Ukraine]. *Innovatsiina ta proiektna diialnist: naukovo-metodychnyi zbirnyk / za zahalnoi red. S. M. Shkarleta*. Kyiv-Chernivtsi «Bukrek». 2022. 140 s. [in Ukrainian].

Sydorenko V.V. Innovatsiini napriamy naukovo-metodychnoho suprovodu profesiinoho rozvytku pedahohichnykh pratsivnykiv u systemi pislidyplomnoi osvity [Innovative directions of scientific and methodical support of professional development of teaching staff in the postgraduate education system]. *Informatsiyni zbirnyk dlia dyrektora shkoly ta zaviduiuchoho dytiachym sadkom*. Kyiv: RA «Osvita Ukrainy». 2016. № 7–8(48). S. 22–29. [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції: 20.01.2023

УДК 378.1:069.01

DOI: 10.37026/2520-6427-2023-113-81-86

Наталія ДЗЮБИШИНА,

кандидат педагогічних наук, доцент,
декан художньо-педагогічного факультету
Рівненського державного гуманітарного університету,
м. Рівне, Україна

ORCID: 0000-0002-2704-8157

e-mail: natalia.dzyubyshyna@rshu.edu.ua

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ЩОДО ВИВЧЕННЯ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті наголошується, що музеї сьогодні, відображаючи соціальні трансформації в суспільстві та культурі, зазнають неабияких змін у своїй структурі, змісті та діяльності. Музейна педагогіка як галузь знань має багатий потенціал виходу на міжпредметні горизонти, завдяки чому посилюються соціальні функції музеїв, збільшується їхня роль у наданні освітніх послуг молоді, зокрема на етапі здобуття вищої освіти. Відповідно музейна діяльність нині набуває дедалі більшого соціокультурного значення, значно зростає педагогічна роль музеїв у збереженні та інтерпретації культурної спадщини, в складних процесах соціальної адаптації, культурної ідентифікації, а також в освітньому процесі.

Окреслено підходи до вивчення музейної педагогіки здобувачами освіти різних спеціальностей, обговорено способи інтеракції музеїв із закладами освіти

та студентами закладів вищої освіти. Доведено думку про те, що сучасний музей під впливом активного оновлення, клопіткої роботи музейних працівників, інтеграції новітніх інформаційно-комунікаційних технологій фактично перетворюється із пасивного культурного чи наукового простору на справжній центр освіти й інформаційних технологій у сфері культури та творчих інновацій. За цих умов створення віртуального простору музею в умовах сьогодення не є рідкістю, навпаки, обов'язковою умовою його життя. Зважаючи на це, у найближчому майбутньому можна буде з упевненістю стверджувати про музейно-освітнє інформаційне середовище.

Ключові слова: музей, вища освіта, заклад вищої освіти, музейна педагогіка, інтеграція, інтерактивність музею, освітньо-культурний та науковий простір.

Natalia DZYUBYSHYNA,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Dean of the Artistic Pedagogical Faculty,
Rivne State University of the Humanities,
Rivne, Ukraine,

ORCID: 0000-0002-2704-8157

e-mail: dzubisinanatalia@gmail.com

MODERN APPROACHES IN THE STUDY OF MUSEUM PEDAGOGICS IN HIGH SCHOOL

Abstract. Reflecting social transformations in society and culture, museums are also undergoing changes in their structure, content and activities. Today, museum pedagogy as a branch of knowledge has a rich potential of reaching interdisciplinary horizons, thanks to which the social functions of museums will be strengthened, the role of museum institutions in providing educational services to young people will increase, in particular at the stage of obtaining higher education. The purpose of the article is an informational and analytical evaluation of modern approaches to the study of museum pedagogy in higher education institutions in view of the transformation of the functional role of museums in today's society.

It is quite obvious that museum activity is gaining more and more socio-cultural significance, the pedagogical role of museums in the preservation and interpretation of cultural heritage, in the complex processes of social adaptation, cultural identification, and in the educational process is growing significantly. Under the influence of active renewal, painstaking work of museum workers, integration of the latest information and communication technologies, the modern museum actually turns from a passive cultural or scientific space into a real center of education and information technologies in the field of culture and creative innovations. The creation of a virtual museum space is not a rarity today, but a necessary condition for museum life. In the near future, it will be possible to speak with confidence about the museum-educational information environment.

The article reveals the approaches to the study of museum pedagogy by students of various specialties, discusses ways of interaction of museums with educational institutions and students of higher education institutions. In further studies, it is proposed to narrow the focus of attention and organize investigations in experimental-theoretical and empirical formats.

Key words: museum, higher education, institution of higher education, museum pedagogy, integration, interactivity of the museum, educational, cultural and scientific space.

Постановка проблеми. Музейна педагогіка як галузь педагогічного знання оперує такими категоріями та поняттями прикладної культурології, музеології й педагогіки, як «музейна освіта», «музейний педагог», «музейні комунікації», «музейний освітній простір» тощо. У понятійно-термінологічному окресленні музейної педагогіки ці визначення часто отримують інше смислове навантаження або набувають нових, невласливих їм раніше відтінків значення.

Розвиток теоретичних побудов музейної педагогіки призвів до інтеграції традиційних (екскурсійних) та інноваційних (інтерактивних) форм інтеріоризації музейних цінностей. Методологічні основи музейної педагогіки органічно поєднали фундаментальні положення філософії освіти, теоретичну педагогіку та специфіку музейно-освітнього поліпредметного простору.

Музейна педагогіка як наукова дисципліна організована з урахуванням особливостей розвитку сучасного музею, в якому на основі публічного культурного діалогу та взаємодії з об'єктами мистецтва створюється унікальне предметно-просторове середовище (Ahmadjonovna, Bakhromovich, 2020; Tišliar, 2017).

Пильна увага науковців, котрі працюють у сфері музейної педагогіки, уже понад століття прикута до діалогу як найважливішої форми музейної комунікації, однак лише сучасні електронні технології дозволили поглибити діалогізм, зробити його найважливішим складником музейної комунікації, визначивши цим процес освоєння музейного простору. Із різким зростанням обсягу візуальної інформації за останнє століття музеям важко привернути увагу публіки до неспішного огляду експонатів у тихих і красивих залах. Цьому послужили наслідки кліпового мислення, яке притаманне людям із сучасного цифровізованого соціуму. Зважаючи на це, музейна педагогіка сьогодення – це педагогіка відкритого культурно-освітнього середовища, оскільки вона не замикається в стінах музею і найбільш ефективно проявляється в умовах співпраці закладів освіти та музеїв, об'єднання цих культурно-освітніх закладів задля досягнення синергії взаємодії, створення доцільно організованого культурно-педагогічного простору. Музейні заклади, які виконують функцію збереження культурного середовища, ставлять нині за мету своєї діяльності не лише зберігання, збирання та вивчення різноманітних пам'яток, а передусім вплив на суспільство, пробудження творчих інтересів здобувача освіти, стимулювання самовизначення та самореалізації представників нових поколінь (Zhao et al., 2015; Boys, 2016; Королько та ін., 2020).

Вивчення потенціалу музейної педагогіки потрібне для майбутніх фахівців усіх педагогічних спеціальностей, а не лише для музеологів, які безпосередньо вивчають дисципліну «Музейна педагогіка» в межах чинних освітньо-кваліфікаційних програм. Це пов'язано із самою суттю музейної педагогіки як «міждисциплінарної наукової дисципліни» (Червінська, 2019). Аналіз сучасних підходів у вивченні музейної педагогіки в закладі вищої освіти (*дали – ЗВО*) є актуальним і дає змогу простежити основні напрями трансформації педагогічного використання музейного потенціалу, що адаптують музеї як освітньо-культурні та наукові осередки до потреб сучасності. А для цього потрібне ретельне вивчення сучасних підходів до музейної педагогіки, зокрема щодо ролі музейної педагогіки в межах вищої ланки освіти.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Дослідники наголошують, що останніми роками спостерігається кризовий період у діяльності музеїв як соціальних інституцій зразка епохи, коли цим установам надавалася роль консервування музейних експонатів, що були доступні лише для пасивного споглядання (Удовиченко, 2019). Інтеракція сьогодні рухає не тільки процесом освіти, а й низкою інших процесів у

соціумі та визначає новітній зміст діяльності соціальних інституцій (Santaolalla et al., 2020). Музеї сьогодні прагнуть трансформуватися в простори, більш відкриті й дружні до відвідувачів, однак все ж перехідний етап у принципах роботи музейних установ має відбиток невідповідності часу. Застарілі споглядальні підходи в XXI столітті дедалі більше втрачають популярність та саму можливість конструктивно впливати на інші соціальні структури, виконувати свої соціальні функції. Сучасний музей не обмежується номінаціями культурного, наукового або мистецького закладу (El-Amin, Cohen, 2018).

Попри традиційні функції експонування музеї перетворюються на інтерактивні середовища навчання, наукові, духовні й розвивальні осередки, центри організації освіти й дозвілля відвідувачів. Зокрема йдеться про те, що наукова освіта в музеях, яка розглядається як популяризація фундаментальних наук, потребує інтенсивніших зусиль та нових підходів до організації музейного простору, роботи ланок музею, налагодження активної співпраці з іншими освітніми й науковими осередками. Сьогодні виникають центри (музеї) науки (Brown, Mairesse, 2018; Theologi-Gouti, Vitoratos, 2018). Вони наразі є поодинокими приватними структурами. Процес заснування таких нових центрів (музеїв) потребує підтримки з боку апарату держави, соціальних структур, залучення науковців і педагогічних працівників до проектування і впровадження нових напрямів музейної педагогіки на рівні, відповідному національним інтересам, а не тільки комерційним вигодам (Топузов, 2020).

Ще Іван Огієнко, наприклад, відзначав важливість ролі музеїв у меті національного становлення: «А коли буде в нас свій національний музей, де згуртується все, що має народ наш з орнаменту та мистецтва, тоді всім ясно стане, що і тут український народ бере почесне місце серед інших по своїй творчості» (Огієнко, 1991). Отже, засоби музейної педагогіки варто використовувати для формування національної свідомості. Це актуально в період сучасного кризового періоду в історії буття Української держави. Окрім того, в музеї відвідувач (здобувач освіти) має спробувати на собі роль дослідника, що значно активізує процес формування системи компетентностей.

Науковці відзначають важливість дотримання принципів холистичного підходу до музейної комунікації (Удовиченко, 2018), тобто розвиток контекстного мислення, пошук точок перетину в різних культурах, акцент на становленні цінностей самовираження, розгляд явищ чи предметів із різних позицій (контекстування інформації). Означені принципи мають особливий вплив на потенціал розвитку холистичного мислення відвідувачів музею.

Мета статті полягає в інформаційно-аналітичній оцінці сучасних підходів у вивченні музейної педагогіки у закладі вищої освіти з огляду на трансформацію функціональної ролі музеїв у теперішньому соціумі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Найновішим і найбільш відповідним сьогоденню підходом до вивчення музейної педагогіки в закладі вищої освіти є інтерактивність та застосування численних міжпредметних зв'язків, залучення музейного

потенціалу й простору до вивчення спеціальних і загальних дисциплін у межах виконання програм освітньо-кваліфікаційних рівнів. Тобто, вивчення музейної педагогіки як майбутніми музеєзнавцями, так і здобувачами інших спеціальностей має відбуватися через безпосередню взаємодію з музеями. До того ж, чим активнішою та різноплановою буде ця взаємодія, тим переконливішою для майбутніх фахівців стане ідея використовувати музеї у власній професійній практиці. Водночас працівники музеїв задля покращення організації музейного простору та оптимізації роботи музеїв мають залучати до співпраці з музеями й інших фахівців. Так, історики можуть допомагати у впорядкуванні музейних архівів, розкритті історій музейних експонатів, дизайнери – допомагати облаштовувати музейні приміщення, філологи – готувати документацію чи різноманітні текстові документи, необхідні для супроводу діяльності музеїв, фахівці комп'ютерної сфери – створювати оригінальні презентації або ж налагоджувати віртуальний зв'язок музеїв із реципієнтами в сучасних кризових умовах тощо. Варіантів таких взаємодій може бути безліч. Утім, проблемою сучасної освіти й досі залишається те, що музеї перебувають на маргіналі й переважно не залучаються повноцінно до освітнього процесу. У зв'язку з цим у більшості здобувачів освіти складається стереотипне враження про музей як про замкнений простір, в якому панує вічна нерухомість і страх ненавмисно пошкодити рідкісний експонат. У ламанні цього стереотипу полягає основна функція музейної педагогіки XXI століття.

На сучасному етапі розвитку музеї та заклади освіти мають чітку установку більше й продуктивніше взаємодіяти. Із цією метою досить часто в музеях створюються спеціальні відділи роботи з дітьми та молоддю (варто зауважити, що на практиці ці музейні структури не завжди шукають контакт із закладами освіти, а організовують роботу безпосередньо з дітьми та батьками, активною молоддю). Заклади освіти співпрацюють із музеями переважно за принципом територіального розміщення через організацію централізованого відвідування профільних музеїв та на основі спільності інтересів викладачів і студентів. Такі епізодичні випадки взаємодії не створюють бажаної системності та роблять музей частиною освітнього простору ЗВО. Натомість організація інтерактивних виставок та впровадження передових музейно-педагогічних технологій передбачає активне (діяльнісне) ознайомлення з культурно-освітнім простором музею. На сучасному етапі перед музеями стоїть проблема пошуку нових засобів і методів інформаційно-просвітницької, просвітницької та педагогічної діяльності, нових форм роботи з різними групами населення, зокрема молоддю, участь у формуванні національної свідомості, допомога в національній самоідентифікації (тут маємо на увазі не тільки історичні музеї), створення умов для усвідомлення ролі та місця культури в людській спільноті.

Сучасна музейна педагогіка, що спрямована на розвиток творчого потенціалу особистості, реалізується через культурно-освітню діяльність музеїв у спеціальних формах. Предметний аспект взаємодії музею з особистістю стає інновацією сучасної освіти і розкривається через створення освітніх програм, системи

методичних ноу-хау як засобів надання якісно нової інформації відвідувачам. Не менш важливим для розвитку музейної діяльності здобувачів вищої освіти є й організація заходів, спрямованих на активізацію творчих здібностей студентів, зокрема у формі педагогічної творчості. У цьому контексті творчість та спільна діяльність виступають основою для інтеграції освітнього досвіду студентів і музейного потенціалу.

На основі здійсненого огляду вітчизняної та зарубіжної літератури з теми нові підходи та методи в музейній педагогіці визначаються такими тенденціями, як:

- 1) використання потенціалу музейної педагогіки для формування ключових загальних та спеціальних компетенцій;
- 2) використання елементів музейної педагогіки в розвитку загальнокультурної компетентності педагогів;
- 3) розвиток на основі музейної педагогіки креативних компетенцій здобувачів освіти;
- 4) залучення віртуальних музеїв для поглиблення загальних та спеціальних знань, розширення культурологічних компетентностей;
- 5) звернення до музейної педагогіки як засобу формування громадянської компетентності;
- 6) реалізація за посередництва музеїв міжпредметних зв'язків;
- 7) створення на основі традицій і новацій музейної педагогіки новітніх інтерактивних науково-освітніх просторів.

На сучасному етапі розвитку музейної педагогіки музеї активно стають ефективним і відкритим інформаційним простором також і в умовах неформальної та післядипломної освіти. Нині особливе значення надається музейно-педагогічним технологіям розробки різноманітних стратегій взаємодії з відвідувачами. У трансформації музейної педагогіки та підходів до її вивчення насамперед трансформується спосіб комунікації музеїв з відвідувачем. Зважаючи на це, вивчення музейної педагогіки в новітньому форматі – це взаємодія з музеєм за допомогою потенціалу сучасних комунікацій. Наукова, методична та просвітницька діяльність музею є основою соціально-культурної адаптації здобувачів освіти. Музей своєю соціально-культурною діяльністю підвищує цінність історії, мистецтва, науки як чинників духовного виховання та поступу суспільства, що значно розширює його значення в освітньому середовищі. За цих умов музей стає поліфункціональною інституцією, а музейна педагогіка – дисципліною, в межах якої створюється ефективний інструментарій для використання музеєм свого багатого потенціалу.

З одного боку, трансформація форм музейної комунікації, використання електронних засобів та інтенсифікація міжособистісної комунікації дають змогу музеям «виживати» в сучасному інформаційному просторі, а з іншого – це допомагає підтримувати безперервний контакт із реальними чи віртуальними відвідувачами музею, які паралельно є також здобувачами вищої освіти, поглиблюючи їхню підготовленість і глибину сприйняття культурної спадщини, допомагаючи їм оволодіти мовою культури, історії, науки, семіотикою та значеннями історико-культурних

образів. Віртуалізація діяльності музеїв значно розширює масштаб таргетингу. Тепер музеї не обмежені територіальним горизонтом взаємодії, а можуть налаштовувати співпрацю зі студентськими колективами чи не з усього світу. Це – безцінний досвід для вивчення іноземних мов, історії, культурології, інших наук, які мають свої тематичні й галузеві музеї. Внаслідок засвоєння алгоритмів взаємодії зі стаціонарними та віртуальними музеями під час здобуття вищої освіти (у межах вивчення курсу музейної педагогіки чи його елементів) студенти і собі засвоюють ефективні навички залучення музеїв до подальшої власної педагогічної чи науково-дослідної діяльності, реалізації принципів навчання впродовж життя.

Теперішня соціокультурна ситуація в усьому світі ставить ультиматум: музеї або стають місцем культурно-історичного діалогу поколінь, або пасивними сховищами непотрібних старовинних речей, що зрештою призведе до ще більшої девальвації їхньої актуальної ролі в соціумі (на основі нинішнього стереотипного бачення, про що йшлося вище). Тому надзвичайно великою є роль музейної педагогіки, що виявляється в діяльнісному потенціалі музеїв. Музейний педагог усіма можливими засобами, серед яких електронні є найвизначнішими і найдоступнішими, формує в людині відвідувача музею, залучаючи до музею. Чи не всі наявні форми роботи з аудиторією можна здійснювати в електронному режимі, і до того ж інформаційні технології породили нові форми, що активно входять у повсякденне життя музеїв. Такі завдання культурно-просвітницької діяльності музеїв, як просвітницька, пізнавальна, навчальна, комунікативна, розважальна, можна успішно та ефективно вирішуватися за допомогою електронних ресурсів. Важливим є і фактор мотивації та залучення до музейно-культурного середовища в цікавих для молоді розвивальних форматах. Новітній період розвитку культурно-освітнього простору сучасного музею вимагає, щоб музейні експозиції були мобільними, нелінійними та нестандартними. Насправді музейний простір також формується з музеїв у нових інтерактивних формах.

Отже, на хвилі новітньої музеології та конструктивістських теорій навчання змінюється і традиційна односпрямована освітня роль музеїв – вони мають значний потенціал стати прогресивними педагогічними майданчиками та ідеальним місцем для вивчення освітніх теорій і поглядів.

Висновки. Зважаючи на викладене нами в дослідженні, зазначимо, що музей є соціальним інститутом, який доповнює та поглиблює діяльність закладів вищої освіти, збагачуючи можливості для розвитку загального й вузькоспеціального світогляду здобувачів освіти, здійснення педагогічної діяльності, організації самоосвіти, проведення науково-дослідної роботи, формування компетентностей, необхідних сучасним студентам для власної освіти й навчання інших. Парадигма музеїв уводить педагогів, екскурсологів та відвідувачів в єдине поле міжпредметних зв'язків, що активно реалізує культурний, навчальний та виховний потенціал. Культурна й наукова спадщина, яка століттями накопичувалася в музеях, в умовах сьогодення повинна взаємодіяти із сучасним суспільством,

оскільки лише в цьому разі вона буде генерувати духовні сили, збагачувати соціокультурні процеси, сприяти виникненню нових стимулів і напрямів розвитку, провадити суспільно значущу діяльність.

Перспективи подальших досліджень. Представлений матеріал не вичерпує всіх питань з означеної проблематики, тому майбутні наші розвідки з теми доречно організувати довкола вужчих питань, наприклад, щодо потенціалу використання музейної педагогіки здобувачами філологічних спеціальностей (зокрема у процесі вивчення іноземних мов та формування соціокультурної компетентності).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Ahmadjonovna, E. T., Bakhromovich, S. I. (2020). Pedagogical Analysis Of Culturo-Educational Institutions' Actions In Youth Education (On The Example Of Museum Activities). *The American Journal of Social Science and Education Innovations*. Vol. 2. № 8. P. 576–582.

Tišliar, P. (2017). The Development of Informal Learning and Museum Pedagogy in Museums. *European journal of contemporary education*. Vol. 3. P. 586–592.

Zhao, P., Sintonen, S., Kyanäslahti, H. (2015). The pedagogical functions of arts and cultural-heritage education with ICTs in museums—a case study of FINNA and Google Art Project. *International Journal of Instructional Technology and Distance Learning*. Vol. 12. № 1. P. 3–15.

Boys, J. (2016). Museums and higher education working together: Challenges and opportunities. London: Routledge.

Королько, А., Прокопів, Л., Крецько, В. (2020). Особливості впровадження музейної педагогіки в сучасному інноваційному освітньому просторі України (на прикладі музеїв міста Коломиї). *Гірська школа Українських Карпат*. № 22. С. 88–93.

Червінська, І. Б. (2019). Музейна педагогіка як інструмент взаємодії закладів освіти і музеїв у сучасному соціокультурному просторі. *Освітні обрії*. Т. 49. № 2.

Удовиченко, І. (2019). Принципи музейної педагогіки в період переосмислення ролі музею в суспільстві. *Музейна педагогіка в науковій освіті: збірник тез доповідей учасників I Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Київ, 28 листопада 2019 р.). Біла Церква: Видавництво «Авторитет» ФОП Курбанова Ю. В. С. 99–102.

Santaolalla, E., Urosa, B., Martín, O., Verde, A., Díaz, T. (2020). Interdisciplinarity in teacher education: Evaluation of the effectiveness of an educational innovation project. *Sustainability*. Vol. 12. № 17. P. 6748.

El-Amin, A., Cohen, C. (2018). Just representations: Using critical pedagogy in art museums to foster student belonging. *Art Education*. Vol. 71. № 1. P. 8–11.

Brown, K., Mairesse, F. (2018). The definition of the museum through its social role. *Curator: The Museum Journal*. Vol. 61. № 4. P. 525–539.

Theologi-Gouti, P., Vitoratos, E. (2015). University Museums as Mediators between University and Society: The example of Patras University Science and Technology Museum. *Turning Inside Out European University Heritage*. Proceedings of the 16th Annual Meeting of the Universeum European Academic Heritage Network National

and Kapodistrian University of Athen (Greece, 11–13 June 2015). P. 57–66.

Топузов, О. (2020). Вступне слово. *Музейна педагогіка в науковій освіті: збірник тез доповідей учасників II Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Київ, 26 листоп. 2020 р.). Київ: Національний центр «Мала академія наук України». 310 с.

Огієнко, І. (1991). Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу: курс читаний в Укр. нар. ун-ті: з мал. і портр. укр. культ. діячів. Київ: Абрис. 272 с.

Удовиченко, І. (2018). Реалізація холистичного підходу в музейній практиці. *Історико-культурна спадщина: європейський вимір: тези Всеукраїнської науково-практичної конференції* (Львів, 01 червня 2018 р.). Львів: Інтерпрінт. С. 136–140.

REFERENCES

Ahmadjonovna, E. T., Bakhromovich, S. I. (2020). Pedagogical Analysis Of Culturo-Educational Institutions' Actions In Youth Education (On The Example Of Museum Activities). *The American Journal of Social Science and Education Innovations*. Vol. 2. № 8. P. 576–582. [in English].

Tišliar, P. (2017). The Development of Informal Learning and Museum Pedagogy in Museums. *European journal of contemporary education*. Vol. 3. P. 586–592. [in English].

Zhao, P., Sintonen, S., Kyanäslahti, H. (2015). The pedagogical functions of arts and cultural-heritage education with ICTs in museums—a case study of FINNA and Google Art Project. *International Journal of Instructional Technology and Distance Learning*. Vol. 12. № 1. P. 3–15. [in English].

Boys, J. (2016). Museums and higher education working together: Challenges and opportunities. London: Routledge. [in English].

Korolko, A., Prokopiv, L., Kretsko, V. (2020). Osoblyvosti vprovadzhenia muzeinoi pedahohiky v suchasnomu innovatsiinomu osvitnomu prostori Ukrainy (na pryklady muzeiv mista Kolomyi) [Peculiarities of the implementation of museum pedagogy in the modern innovative educational space of Ukraine (on the example of the museums of the city of Kolomyia)]. *Hirskha shkola Ukrain-skykh Karpat*. № 22. S. 88–93. [in Ukrainian].

Chervinska, I. B. (2019). Muzeina pedahohika yak instrument vzaiemodii zakladiv osvity i muzeiv u suchasnomu sotsiokulturnomu prostori [Museum pedagogy as a instrument of interaction between educational institutions and museums in the modern socio-cultural space]. *Osvitni obrii*. Т. 49. № 2. [in Ukrainian].

Udovychenko, I. (2019). Pryntsypy muzeinoi pedahohiky v period pereosmyslennia roli muzeiu v suspilstvi [Principles of museum pedagogy in the period of rethinking the role of the museum in society]. *Muzeina pedahohika v naukovii osviti: zbirnyk tez dopovidei uchastnykiv I vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (m. Kyiv, 28 lystopada 2019 r.). Bila Tserkva: Vydavnytstvo «Avtorytet» FOP Kurbanova Yu. V. S. 99–102. [in Ukrainian].

Santaolalla, E., Urosa, B., Martín, O., Verde, A., Díaz, T. (2020). Interdisciplinarity in teacher education: Evaluation of the effectiveness of an educational innovation project. *Sustainability*. Vol. 12. № 17. P. 6748. [in English].

El-Amin, A., Cohen, C. (2018). Just representations: Using critical pedagogy in art museums to foster student belonging. *Art Education*. Vol. 71. № 1. P. 8–11. [in English].

Brown, K., Mairesse, F. (2018). The definition of the museum through its social role. *Curator: The Museum Journal*. Vol. 61. № 4. P. 525–539. [in English].

Theologi-Gouti, P., Vitoratos, E. (2018). University Museums as Mediators between University and Society: The example of Patras University Science and Technology Museum. *Turning Inside Out European University Heritage*. Proceedings of the 16th Annual Meeting of the Universeum European Academic Heritage Network National and Kapodistrian University of Athens (Greece, 11–13 June 2015). P. 57–66. [in English].

Topuzov, O. (2020). Vstupne slovo [Foreword]. *Muzeina pedahohika v naukovii osviti*: zbirnyk tez dopovidei uchashnykiv II Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii (m. Kyiv, 26 lystop. 2020 r). Kyiv: Natsionalnyi tsentr «Mala akademiia nauk Ukrainy». 310 s. [in Ukrainian].

Ohienko, I. (1991). Ukrainska kultura. Korotka istoriia kulturnoho zhyttia ukrainskoho naroda: kurs chytanyi v Ukr. nar. un-ti [Ukrainian culture. A brief history of the cultural life of the Ukrainian people: a course taught at the Ukrainian National University: with drawings and portraits of Ukrainian cultural figures]: z mal. i portr. ukr. kult. diiachiv. Kyiv: Abrys. 272 s. [in Ukrainian].

Udovychenko, I. (2018). Realizatsiia kholistychnoho pidkhodu v muzeinii praktytsi [Implementation of a holistic approach in museum practice]. *Istoryko-kulturna spadshchyna: yevropeyskyi vymir: tezy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (Lviv, 01 chervnia 2018 r.). Lviv: Interprint. S. 136–140. [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції: 21.02.2023

УДК 37.018.265:37.934-053

DOI: 10.37026/2520-6427-2023-113-86-92

Ольга КІЯН,

кандидат педагогічних наук,
завідувач сектору експериментальної педагогіки
відділу інноваційної діяльності
та дослідно-експериментальної роботи
Державної наукової установи
«Інститут модернізації змісту освіти»,
м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0002-0482-8898
e-mail: kijanolga7@ukr.net

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ЯК УМОВИ КОНСОЛІДАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ

Анотація. У статті розкриваються питання утвердження спільних цінностей як основи загальнонаціональної ідентичності, характеру ціннісних орієнтацій українського соціуму, а також досліджуються особливості сучасного патріотичного виховання учнівської молоді в контексті формування національної ідентичності. Зазначається, що цей процес значно активізувався в умовах російської агресії, коли весь український народ об'єднався в єдине ціле, захищаючи суверенітет і територіальну цілісність України, демократичні цінності, права та свободи людини.

Визначено, що в умовах посилення сучасних загроз та викликів, національно-патріотичне виховання є важливим безпековим чинником, оскільки спрямоване на формування національної ідентичності учнівської молоді як умови консолідації українського суспільства, її готовності захищати свою Батьківщину.

Акцентується увага, що саме патріотизм є

основою формування національної самосвідомості та ідентичності. Окреслено, що за своєю сутністю національна ідентичність є багатовимірним поняттям, яке може інтегрувати в себе культурну, етнічну, професійну, регіональну чи інші види ідентичностей, зберігаючи кожну з них.

Проаналізовано різні погляди вчених на сутність поняття «національна ідентичність» у руслі вітчизняних та зарубіжних досліджень. Схарактеризовано основні принципи організації процесу виховання національної солідарності в учнівської молоді в умовах закладу загальної середньої освіти

Зазначається, що в умовах російсько-української війни відбувається активне формування загальнонаціональної ідентичності, яка базується передусім на підтримці культури і мови титульного українського етносу, вихованні патріотизму та формуванні